

² ЄС–Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfra_guidebook_web.pdf

³ European Court of Justice Decision: [Електронний ресурс]. – 1974. – Режим доступу: http://www.biicl.org/files/2065_c-41-74.pdf

⁴ Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO8261.html

Резюме

Любченко Я. П. Зобов'язання України у сфері альтернативних способів вирішення правових спорів, пов'язаних з укладенням Угоди про асоціацію.

У статті розглядаються недоліки чинного законодавства та міжнародний досвід у сфері альтернативних способів вирішення правових спорів, висвітлюються пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства для підвищення інвестиційної привабливості України.

Ключові слова: арбітраж, медіація, законопроект, законодавство, альтернативні способи вирішення правових спорів, судова влада, виконання рішень суду.

Резюме

Любченко Я. П. Обязательства Украины в сфере альтернативных способов решения правовых споров, связанных с заключением Соглашения об ассоциации.

В статье рассматриваются недостатки действующего законодательства и международный опыт в сфере альтернативных способов разрешения правовых споров, освещаются предложения по усовершенствованию действующего законодательства для повышения инвестиционной привлекательности Украины.

Ключевые слова: арбитраж, медиация, законопроект, законодательство, альтернативные способы решения правовых споров, судебная власть, исполнение решений суда.

Summary

Liubchenko I. Ukraine's commitments in the field of alternative dispute resolution related to the Association Agreement.

Paper contain analysis of current legislation lacks and international experience in alternative dispute resolution of legal disputes, highlights suggestions for improvement current legislation in order to increase investment attractiveness of Ukraine.

Key words: arbitration, mediation, bill, legislation, alternative resolution of legal disputes, courts, enforcement of court decision.

УДК 347.95.952

Н. А. ЛЯШЕНКО

Надія Анатоліївна Ляшенко, здобувач Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРЕДМЕТ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Для правильного сприйняття меж повноважень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) слід окреслити ті питання, які можуть бути прийняті на розгляд цього суду і, відповідно, відобразитися в його рішенні. Такий підхід до сприйняття рішень ЄСПЛ дасть змогу переосмислити як ті питання, з якими особи можуть звернутися до цього суду, так і прогнозувати межі рішень цього суду, а також доводити такі рішення до остаточного виконання.

З цією метою проаналізуємо гіпотези вчених щодо меж повноважень даного суду. Так, С. П. Добрянський вказував, що у правопорядку Ради Європи (далі – РЄ) подальшого розвитку набуває тенденція універсалізації інституту прав людини, яка проявилась, зокрема, у прийнятті 2000 р. Протоколу № 12 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р. (далі – Євроконвенція). Тепер до сфери ефективного міжнародно-судового захисту Євросудом з прав людини потрапляють не лише закріплені Євроконвенцією громадянські та політичні права (та, як виняток, деякі соціально-економічні права), як це мало місце раніше, а й усі інші категорії прав людини, які отримали своє закріплення у національному законодавстві держав-членів РЄ, котрі ратифікували згаданий Протокол. Останній покликаний гарантувати на основі рівності відповідні права людини усім суб'єктам, що перебувають під юрисдикцією відповідної держави, беручи за основу, власне, той зміст та обсяг певного права людини, які визначаються характером та рівнем розвитку саме даного суспільства¹.

Слід зазначити, що С. П. Добрянським окреслено межі повноважень Євросуду як загальні на основі рівності. Зрештою, вони зведені в захисті до рівня «розвитку саме даного суспільства». З таким твердженням даного автора важко погодитися, оскільки тут відчувається суперечність, адже визначаючи європейські стандарти щодо захисту прав людини та її основних свобод як загальний курс на універсалізацію, слід такі стандарти застосовувати до громадян всіх країн Європи.

Дійсно, економічні показники рівня життя в Європі не можуть бути однаковими для всіх громадян, але всі громадяни повинні забезпечуватися хоча б мінімально допустимими для проживання економічними, соціальними та іншими умовами. Інакше Статут ООН, Загальна декларація прав людини, Конституція України, де людина, її життя, здоров'я, недоторканність та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3), перетворюються на просту декларацію, а не норми прямої дії.

Інші ж автори розглядають рішення ЄСПЛ як прецедентні й порівнюють їх з англійською системою права, з чим важко погодитися в тому контексті, що англійська система правосуддя за рахунок рішень судів заповнює прогалини в праві², а Європейський суд, базуючись на міжнародних актах, розширено тлумачить їх положення і так розширює сферу застосування цих норм та визначає нові правила для держав – членів Ради Європи у відносинах зі своїми громадянами. Зокрема, М. В. Мазур називає третій розділ своєї дисертації: «Прецеденти Європейського суду з прав людини як джерело конституційного права України» і розкриває поняття прецеденти в контексті рішень ЄСПЛ, який послідовно дотримується принципів прецедентного права, постійно посилаючись на свої попередні рішення, прецеденти Європейської комісії з прав людини або «усталене прецедентне право»³. Але так ЄСПЛ підтверджує послідовність власної позиції, а не сприймає свої ж рішення як непорушні норми або прецеденти, які диктують абсолютно нові і обов'язкові правила тощо. Саме тому в ст. 30 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод вказується: якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може мати наслідком несумісність із рішенням, постановленим Судом раніше, палата може в будь-який час до постановлення свого рішення відмовитися від розгляду справи на користь Великої палати, якщо жодна зі сторін у справі не заперечує проти цього»⁴. Тобто, ухвалене раніше рішення не може розцінюватися як остаточне і повинно бути переглянуте навіть не Великою палатою, якщо на цьому наполягають сторони спору.

Існують в Україні й концепції, згідно з якими діяльність ЄСПЛ розглядається поряд з іншими способами захисту⁵, хоча така позиція не зовсім виправдана, оскільки так зменшується (принижується) статус цього суду як виняткового, діяльність якого розпочинається тоді, коли всі правові способи захисту в державі вже вичерпані. В силу ж обов'язковості рішень ЄСПЛ для держав і їх органів захист прав громадян таким судом так само має розглядатися як винятковий, а не звичайний спосіб відновлення прав.

Тому очевидно, що предмет рішень Європейського суду з прав людини має формуватися з урахуванням наведених раніше положень, а також позиції самого суду. Зокрема, в рішенні ЄСПЛ у справі «Новоселецький проти України» (заява № 47148/99, Страсбург, 22 лютого 2005 р.) зазначено: «... Суд нагадує, що він не має права замінювати національні органи, щоб визначити більш належну поведінку інституту у справі»⁶. Водночас у мотивувальній і резолютивній частинах цього ж рішення ЄСПЛ обґрунтовано констатується наявність порушень ст. 8 Конвенції⁷ та ст. 1 Протоколу № 1⁸, а фактично, недостатню повагу до приватного і сімейного життя, до житла заявника та позбавлення його власності. Автором свідомо визначено недостатню увагу з боку державних органів і, відповідно, судової гілки влади в Україні до перелічених раніше питань, а не цитується буквальний зміст ст. 8 Конвенції, оскільки рішенням було частково задоволено вимоги заявника.

Суди України в цій справі посилалися на неможливість відшкодування завданої в житлових правовідносинах моральної шкоди, оскільки це не передбачено законодавством України, а Європейський суд з прав людини не сприйняв таку позицію і встановив не тільки факт завдання моральної шкоди заявнику, а й встановив рівень відповідальності посадових та службових осіб за завдану шкоду, поклавши на державу – Україну обов'язок відшкодувати завдану шкоду. Автор погоджується з такою позицією, оскільки відсутність прямих вказівок у житловому законодавстві щодо можливості або неможливості виникнення моральної шкоди не повинно враховуватися судами через те, що моральна шкода – це суб'єктивне сприйняття тих чи інших обставин і саме тому рівень моральних страждань у кожного суб'єкта буде різним. Достатньо, що в ст. 23 ЦК України підстава виникнення моральної шкоди пов'язується з наявністю факту правопорушення, і така формула сприйняття моральної шкоди має застосовуватися для всіх правовідносин.

Інакше можна було б встановлювати конкретний рівень моральної шкоди в законодавстві для тих чи інших правовідносин, хоча такі спроби й робляться, зокрема, щодо моральної шкоди в дорожньо-транспортних пригодах⁹ тощо, але будь-які формули не здатні враховувати суб'єктивні фактори, наприклад, персоніфікацію не тільки постраждалої особи, а й винної особи.

Автор вважає, що останнє положення про залежність захисту прав з урахуванням суб'єкта правопорушника може розглядатися через призму гіпотези щодо наявності моральної шкоди та раціональності вимоги щодо її відшкодування від конкретного суб'єкта, а саме: у разі публічної образи з боку безпритульної особи навряд чи хтось звернеться до неї з позовом, оскільки юридична безперспективність такої справи очевидна. Водночас, коли образа «виходить» з дій або слів високопосадовців чи мільйонерів, то й відповідальність має бути адекватною їх статусу тощо.

Автор був та є прихильником попередньої редакції ч. 2 ст. 440-1 ЦК України від 1963 р., де було встановлено мінімальний розмір моральної шкоди, а саме: не менше п'яти мінімальних розмірів заробітної плати, і вважає за доцільне знов його запровадити у цивільне законодавство України. Це не означає, що необхідно встановити саме такий розмір моральної шкоди, однак встановлений законом її мінімальний розмір дасть орієнтир для обґрунтованого збільшення конкретного розміру певним суб'єктом. Більше того, суди повинні будуть дотримуватися закону, а не перетворювати такий розмір моральної шкоди на мізерний, як це має місце сьогодні.

Щодо необґрунтованого збільшення розміру моральної шкоди, то тут стримуючим чинником є прогресуюча шкала судового збору, який необхідно сплатити перед зверненням до суду, і це має застерігати від необґрунтованого бажання отримати максимальну вигоду, оскільки суди не завжди задовольняють позови про відшкодування моральної шкоди і тим більше в повному обсязі. Оптимальним у сучасних умовах вважаємо розмір мінімальної моральної шкоди, що дорівнює одній мінімальній заробітній платі.

Тому вважаємо за доцільне запровадити збільшену ставку мінімального розміру моральної шкоди, яка має стягуватися за завдану державою, тобто її посадовими особами, шкоду в розмірі, як мінімум, двох розмірів мінімальної заробітної плати. При цьому один розмір має стягуватися безпосередньо та персоніфіковано з уповноваженого представника держави, діями або бездіяльністю якого була завдана така шкода, а другу мінімальну заробітну плату – з установи, де працює така посадова особа. Така диференціація потрібна в сучасних умовах внаслідок того, що значна частина посадових осіб держави дозволяє собі нехтувати своїми обов'язками та зловживає посадовими правами, оскільки вони не несуть істотної персоніфікованої матеріальної відповідальності через те, що за їх дії або бездіяльність відповідає держава. Так само, але в значно більшому обсязі, відповідає держава за факти правопорушень, коли рішенням ЄСПЛ присуджується громадянам України компенсація з держави, але ж за такі факти правопорушень мають нести матеріальну відповідальність ті її представники, які допустили правопорушення. Саме тому судді ухвалюють незаконні (необґрунтовані) рішення не вагаючись, оскільки вони матеріально не відповідають за наслідки завдання особам, які беруть участь у справі, шкоди.

Виходячи з наведеного раніше і підсумовуючи проаналізоване, можна стверджувати, що підставами звернення до ЄСПЛ та відповідно, предметом його розгляду, можуть стати:

- невідповідність законодавства України високим європейським стандартам з охорони і захисту прав громадян та юридичних осіб, внаслідок чого права останніх були порушені;
- неможливість захисту і відновлення прав громадян в державі, що може проявлятися не тільки в ухваленні рішень судів з порушенням норм матеріального і процесуального права, а й затягування розгляду справи, невиконання рішень судів державною виконавчою службою;
- невдоволення громадян визначеним судом способом ліквідації правопорушення та/або відновлення права, зокрема, відсутністю відповідної компенсації порушеного права.

Проте слід зазначити, що такий поділ підстав звернення до ЄСПЛ є узагальненим. Якщо ж спробувати конкретизувати сучасний стан правового захисту громадян, то стане очевидним, що до ЄСПЛ можливо звертатися як до остаточного вирішення справи по суті судами України, так і після ухвалення судового рішення.

У судовій практиці України мали місце випадки, коли судовий розгляд справ тривав понад п'ять років. Осіб за різними підставами позбавляли права на судовий захист, оскільки відмовляти у прийнятті позовної заяви, вказуючи на все нові й нові її недоліки та повертали заяви¹⁰, відмовляли у задоволенні відводу судді тощо. Така упередженість була очевидною, оскільки судді безпідставно відмовляли у задоволенні різних клопотань та не компетентно вирішували різні процесуальні питання тощо. Тому вважаємо, що особи можуть звертатися до ЄСПЛ і тоді, коли справа в Україні ще остаточно не вирішена, але було вичерпано розумний строк (ст. 6 Конвенції) для її розгляду¹¹.

Автор впевнений і в тому, що значна частина громадян України, які зверталися до Конституційного Суду України, залишилися невдоволеною відмовою у розгляді їх заяви. Останнє положення загалом не можна вважати законним, коли замість суддів Конституційного Суду України відповідь на звернення у вигляді процесуального акта надає канцелярія суду простим листом, яка не є суб'єктом процесуальних відносин і не може брати на себе повноваження з вирішення правових питань. На нашу думку, громадяни України вправі звертатися до ЄСПЛ за захистом власних прав, коли їм перешкоджають у доступі до правосуддя, хоча це положення є дискусійним.

Так, окремі автори зверталися до аналізу цього проблемного питання і зазначали про те, що при визначенні меж впливу прецедентів ЄСПЛ на практику КСУ потрібно виходити з особливої правової природи останнього як єдиного органу конституційної юрисдикції, тому вони мають для КСУ не обов'язковий, а переконливий характер. Крім того, на прикладі аналізу декількох справ, вирішених ЄСПЛ і КСУ, доводиться, що останній, розглядаючи виключно питання права, не завжди може зробити загальний висновок щодо неконституційності певного закону, покладаючи в основу своєї аргументації прецедент ЄСПЛ, який бере до уваги факти конкретної справи¹².

Зважаючи на повноваження Конституційного Суду України як єдиного легітимного органу щодо тлумачення конституційності законів та інших правових питань, ми мусимо визнати, що його повноваження вищі, ніж у Європейського суду з прав людини, якщо, звісно, ми визнаємо Конституцію України найвищим нормативним актом у ієрархії законів в Україні. Саме тому можна визнати повноваження Конституційного Суду України щодо перегляду рішень ЄСПЛ на предмет їх конституційності для України.

Водночас в силу того, що Європейський суд з прав людини займає місце наддержавного органу в європейському співтоваристві, слід погодитися з його повноваженнями щодо перегляду ним рішень навіть конституційних судів держав, членів Ради Європи і, відповідно, Конституційного Суду України, якщо ним порушуються європейські стандарти прав людини. Але легітимність такого рішення ЄСПЛ в Україні стає сумнівною в силу високого статусу Конституційного Суду України.

Аналізуючи ж рішення Конституційного суду України без врахування його статусу, суспільство вже визнало частину з них такими, які були ухвалені під політичним впливом. Тому вважаємо неможливим абсо-

лютизувати позицію навіть цього суду. Безперечним є те, що не всі рішення ЄСПЛ – абсолютно правильні і такі, що відповідають реальним правовідносинам, тому не слід їх ідеалізувати.

Отже, потенційно можливим є конфлікт юрисдикційного значення: між рішеннями ЄСПЛ та рішеннями Конституційного Суду України в частині сприйняття умов конкретної справи, і в такій ситуації необхідно буде визнати переваги одного із рішень судів. У цьому разі, на нашу думку, слід орієнтуватися на те, що Конституційний Суд України обмежений у своїх повноваженнях щодо відносно вільного сприйняття прав та обов'язків суб'єктів правовідносин, оскільки над ним домінуватиме буква закону, а Європейський суд у своїх рішеннях може пропагувати дух закону і права.

Тому можна і слід ставити питання широко: про домінування європейських стандартів сприйняття права над національними, що, фактично, знизить правове значення як діяльності Конституційного Суду України, так і правової системи України взагалі. Таке положення свідчатиме й про часткову втрату суверенітету і незалежності України (ст. 1 Конституції України), хоча визнаючи повноваження Європейського суду з прав людини як обов'язкові для України, ми мусимо визнати такий стан де-факто.

Однак, об'єктивно кращим є варіант, коли громадяни України можуть звернутися до Європейського суду з прав людини за захистом своїх прав, якщо вони не знайшли його в Україні, ніж втрата належних їм прав. Водночас слід підіймати вимоги до охорони і захисту прав громадян судами України до рівня європейських стандартів та з урахуванням цього удосконалювати правову систему України.

Автор вважає, що існуюча в юридичних джерелах дискусія щодо правового значення рішень Конституційного Суду України¹³ має бути вирішена на користь надання цьому суду подібних до Європейського суду з прав людини повноважень. Тому Конституційний Суд України повинен наділятися повноваження не формального (буквального) тлумачення щодо неконституційності правового акта (його окремих положень) або необхідності в офіційному тлумаченні¹⁴, а до його повноважень має належати вирішення питань щодо відповідності нормативних актів України європейським стандартам у контексті регламентації прав громадян та юридичних осіб.

Дійсно, сьогодні можна погодитися з думкою Б. В. Малишева, який вказує на незрілість демократичних інституцій в Україні (насамперед тут мається на увазі не сформованість демократичних стандартів і традицій функціонування інститутів Верховної Ради України та Президента України, вказані повноваження з офіційного тлумачення слід залишити за Конституційним Судом України...)¹⁵. І тим не менш, розширюючи повноваження Конституційного Суду України та не зважаючи на висловлені зауваження до його діяльності, можна частину потенційних звернень до Європейського суду з прав людини вирішити в Україні. При цьому доцільно переглядати формування складу Конституційного Суду України, оскільки в цьому питанні відчувається політична заангажованість на предмет стримуючих чинників і противаг, що, за задумом законотворців, мало б надавати рівні важелі впливу в боротьбі за владу між парламентом та президентом. Хибність такого підходу до формування складу Конституційного Суду України була виявлена пізніше і підтверджена фактичним переглядом Конституції України за часів В. Ф. Януковича і узурпацією ним всієї повноти влади.

Автор вважає, що наявність повноважень у Конституційного Суду України переглядати питання щодо відповідності захисту прав громадян України європейським стандартам дасть змогу підвищувати вимогливість суспільства до дій уповноважених державою посадових осіб. У даному випадку мається на увазі можливість пред'явлення позовів до держави, яка згідно зі ст. 30 ЦПК є суб'єктом цивільних процесуальних відносин з причин різних правопорушень, включаючи запровадження законів, які не відповідають ні конституційним положенням, ні європейським стандартам, не говорячи про невиконання приписів законів внаслідок відсутності коштів у бюджеті тощо.

Проблеми, які мають місце у сучасній правовій системі в Україні, полягають і в тому, що значна частина законопроектів та чинних законів проходить перевірку на їх відповідність європейським стандартам у Венеційській комісії, але ж для самодостатньої правової держави такі питання доцільно вирішувати у своїй країні, а не за допомогою іноземних фахівців. Зокрема, в Україні існують науково-дослідні установи, Академія наук, Академія правових наук, до складу яких входять провідні українські вчені, правова позиція, досвід і фах яких нехтуються. Тому автор вважає, що звернення до ЄСПЛ та інших міжнародних правових установ слід сприймати лише як запасний варіант, а фетишизувати ці установи і не надавати їм ролі контролюючих правовий стан в Україні органів і це положення має стимулювати владу до удосконалення правової системи України власними силами, з урахуванням нашого історичного і політичного досвіду, а також ментальності українського народу.

¹ Добрянський С. П. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Добрянський Святослав Павлович. – Одеса, 2003 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%A1.%D0%9F.\\$](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%A1.%D0%9F.$)

² Малишев Б. В. Судовий прецедент у правовій системі Англії / Б. В. Малишев. – К. : Праксіс, 2008. – 344 с.

³ Мазур М. В. Акти органів судової влади як джерело конституційного права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Мазур Микола Вікторович. – Х., 2009 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://liber.onu.edu.ua>

⁴ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

⁵ Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов : моногр. / И. В. Спасибо-Фатеева, М. Н. Сибилев, В. Л. Яроцкий и др. ; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Х. : Право, 2014. – 672 с.

⁶ Європейський суд з прав людини. Друга секція. Рішення «Новоселецький проти України» (заява № 47148/99). Страсбург, 22 лютого 2005 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_238

⁷ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

⁸ Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (зі змінами, внесеними Протоколом № 11 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_535

⁹ Слонова Е. Расчет «душевных страданий» при ДТП / «Юридическая практика» № 33 (555) от 12/08/08 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : yurpractika.com/article.php?id=100095219

¹⁰ Фурса С. Я. Анализ типовых зауважень, які пред'являються судами при прийнятті заяв / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса // Процесуальні документи: теорія, методика і практика : наук.-практ. посіб. – К. : Правова єдність, 2011. – С. 69–75.

¹¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

¹² Мазур М. В. Вказана праця.

¹³ Малишев Б. В. Вказана праця. – С. 275–294.

¹⁴ Про Конституційний Суд України : Закон України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80/ed20120427>

¹⁵ Малишев Б. В. Вказана праця. – С. 284.

Резюме

Ляшенко Н. А. Предмет рішень Європейського суду з прав людини.

У статті аналізуються повноваження Європейського суду з прав людини та визначаються їх межі, запропоновано додаткові підстави звернення до даного суду, порівнюються рішення ЄСПЛ та Конституційного Суду України і вказується на значення рішень ЄСПЛ для правової системи України.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, рішення, предмет, Конституційний Суд України, прецедент.

Резюме

Ляшенко Н. А. Предмет решений Европейского суда по правам человека.

В статье анализируются полномочия Европейского суда по правам человека, определяются их границы, предложены дополнительные основания обращения в суд, дается сравнение решений ЕСПЧ и Конституционного Суда Украины и определяется значение решений ЕСПЧ для правовой системы Украины.

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека, решения, предмет, Конституционный Суд Украины, прецедент.

Summary

Ljashenko N. The subject of the European Court of Human Rights.

This article analyzes the powers of the European Court of Human Rights and determined their boundaries proposed additional grounds of appeal to a court decision are compared and the Constitutional Court of Ukraine and highlights the importance of ECtHR judgments for the legal system of Ukraine.

Key words: European Court of Human Rights, the decisions subject, the Constitutional Court of Ukraine, the precedent.

УДК 341.215

В. М. ОТРОШ

Володимир Михайлович Отрош, старший прокурор відділу Прокуратури міста Києва

ПРАВОВИЙ ЗВ'ЯЗОК СУВЕРЕННОГО МАЛЬТІЙСЬКОГО ОРДЕНУ ЗІ СВЯТИМ ПРЕСТОЛОМ

Аналіз правового зв'язку між Суверенним Мальтійським Орденом і Апостольським Престолом як вищим керівним органом Католицької Церкви нам уявляється за необхідне розпочати зі з'ясування питання щодо правової природи Святого Престолу з канонічної та міжнародно-правової точок зору. Під терміном «Святий Престол» (Sancta Sedes) або «Апостольський Престол» (Sedes Apostolica) згідно з каноном 361 Кодексу канонічного права Католицької Церкви 1983 р. розуміється не лише єпископська кафедра Римського Папи, тобто Римський Понтифік, а також і Державний (Папський) секретаріат та інші установи (конгрегації, суди тощо) Римської курії, якщо з самої суті справи або з контексту не впливає інше¹. Термін «Святий Престол» має більш пізніше походження і є синонімом поняття «Апостольський Престол», яке з'явилося у